

Izvirni znanstveni članek/Article (1.01)

Bogoslovni vestnik/Theological Quarterly 82 (2022) 2, 249—261

Besedilo prejeto/Received:01/2022; sprejeto/Accepted:01/2022

UDK/UDC: 27-732.3

DOI: 10.34291/BV2022/02/Arko

© 2022 Arko, CC BY 4.0

Alenka Arko

Kairos sinodalnosti v Cerkvi

Kairos of the Synodality in the Church

Povzetek: Prispevek predstavlja nekatere vidike teologije sinodalnosti na osnovi dokumentov drugega vatikanskega koncila in pokoncilskega učiteljstva Cerkve, posebej papeža Frančiška, dokumenta Mednarodne teološke komisije „Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve“ (2018) ter sodobne teološke misli na dano temo. Prispevek se dotakne aktualnosti teme, pa tudi nekaterih ključnih teoloških vprašanj, ki so pomembna, da bi Cerkev mogla resnično živeti sinodalnost kot poslušanje in zvestobo Bogu ter kot zakrament odrešenja za vse človeštvo: trinitarni temelj sinodalnosti in duhovnosti občestva, potujoči značaj Cerkve kot Božjega ljudstva, sredi katerega prebiva Kristus Pot – in ki hodi po Njegovih stopinjah. Prispevek spregovori tudi o odnosu med karizmatičnimi in hierarhičnimi karizmami, o sinodalnem razločevanju in posebej o sinodalnosti na ravni krajevne Cerkve.

Ključne besede: ekleziologija, sinodalnost, teologija in duhovnost občestva, karizme, razločevanje, posvetovanje v Cerkvi, avtoriteta

Abstract: The article presents some aspects of the theology of synodality based on the documents of the Second Vatican Council and the post-conciliar Magisterium of the Church, in particular Magisterium of the Pope Francis, as well on the document of the International Theological Commission „Synodality in the life and mission of the Church“ (2018), and contemporary theological reflection on the topic. It deals with the actuality of the synodality and of some key theological issues which are pertinent and permit the Church to exercise synodality as listening to God and as fidelity to Him and to live as a sacrament of salvation for all humanity. Among these issues are emphasised the Trinitarian foundation of synodality and the spirituality of communion, the itinerant character of the Church as the people of God, in the midst of whom dwells Christ - the Way, and which follows in His footsteps, the relationship between charismatic and hierarchical charisms, synodal discernment and, in particular, synodality at the level of the local Church.

Keywords: ecclesiology, synodality, theology and spirituality of communion, charisms, discernment, consultation in the Church, authority

Ko govorimo o sinodalnosti v Cerkvi danes, ne moremo mimo besed, ki jih je papež Frančišek izrekel v svojem govoru ob praznovanju 50-letnice ustanovitve Škofovske sinode 17. oktobra 2015: »Pot sinodalnosti je pot, ki jo Bog pričakuje od Cerkve v tretjem tisočletju.« (2015, 1139) Tema je še posebej aktualna, ker smo sredi sinodalnega procesa – v pripravi na naslednje zasedanje škofovske sinode, posvečeno prav sinodalnosti, ki predstavlja morda najbolj pomembno dogajanje v Cerkvi po drugem vatikanskem koncilu.

Sam termin ‚sinodalnost‘ je nov in smo ga do nedavnega lahko srečali le v teološki literaturi, ki je vse bolj obširna, čeprav je jasno, da sinodalni dogodki in praksa Cerkev spremljajo že od samega začetka. V čem je torej *kairos* – milostni čas – sinodalnosti danes?

Cerkveno pravo je skozi zgodovino opredelilo, v kakšnih okoliščinah in na kakšni ravni se lahko sinode in koncili (gre za sinonima, prvi termin je grški *synodos*, drugi pa njegov prevod v latinščino *concilium*)¹ obhajajo, kakšna vprašanja in po kakšnih postopkih obravnavajo, kdo se jih mora in kdo se jih sme udeležiti, pa tudi kdo sprejema in potrди odločitve. Ko se govori o sinodalnosti v Cerkvi danes, na prvem mestu ni kanonski vidik. Teologija ga sicer ne more izključiti, kanonistom celo predlaga nekatere izzive, na katere bi bilo treba odgovoriti, da bi Cerkev preko sinodalnosti lahko bolj delovala kot Božje ljudstvo in Kristusovo telo – enovit in usklajen organizem, v katerem imajo vsi udje enako dostojanstvo, svoje posebno mesto in vlogo. Skratka, teologija kanonsko pravo spodbuja k iskanju vseh pravnih možnosti za udejanjanje sinodalne Cerkve.

Namen teološke refleksije sinodalnosti pa še zdaleč ni predvsem spekulativen. Teološki razmislek želi dati temelje za pastoralno-misijonsko udejanjanje sinodalnosti, posebej za vključevanje vseh krščenih v poslanstvo Cerkve – in da bi se še prepričljiveje napotila k tistim, ki Kristusa in veselega oznanila še ne poznajo, v skrbi, da bi bili deležni odrešenja. S tem namenom želi katoliška teologija vrednotiti svetopisemsko razodetje, ki poudarja občestveno razsežnost odrešenja, pa tudi dediščino sinodalne prakse skozi zgodovino in teologijo drugega vatikanskega koncila – ki se vrača prav k izročilu prvega tisočletja krščanstva, hkrati pa izhajajoč iz evharistične ekleziologije odpira tudi nove smeri razmišljanja.

Z ekleziološke perspektive lahko rečemo, da je teologija sinodalnosti zgolj začrtana. Dokument Mednarodne teološke komisije „Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve“ (2018) vsebuje poglavje, posvečeno teološkemu razmisleku o tej temi, z naslovom „Na poti k teologiji sinodalnosti“. Hkrati velja opozoriti tudi, da izraz in koncept ‚sinodalnost‘ zaradi vedno pogostejše rabe ni vedno enoumno in pravilno razumljen. Po eni strani je lahko hitro zožen na zbornost škofov, po drugi pa se z njim neredko označuje sleherno skupno razmišljanje, razglabljanje in zbiranje v Cerkvi. Zato je še toliko pomembneje razumeti, da ima sinodalnost svojo

¹ Latinski izraz *concilium* je izpeljanka iz glagola *concalere* in je prvotno – v svetni rabi – pomenil ‚sklicano zborovanje‘. To je zelo blizu hebrejskemu pojmu *qahal* – zbor Božjega ljudstva, ki ga je sklical Jahve – in grškemu *ekklēsia* – zbor novega Božjega ljudstva, ki ga je sklical Jezus Kristus –, torej Cerkev. Zato ne preseneča, da so ga že zgodaj začeli uporabljati tudi za cerkvena zborovanja (Lampe 1968, 1334).

strukturo in notranjo dinamiko, ki je lastna Cerkví – in katere cilj je vedno poslušanje Svetega Duha in občestveno prepoznavanje Božje volje ter poti oznanjevanja evangelija. Sinodalnost je vedno dialoška: v smislu dialoga med Bogom in človekom ter med udi Kristusovega Telesa. Dokument MTK zato želi predstaviti sinodalnost kot *modus vivendi et operandi* Cerkvé – Božjega ljudstva na poti v Očetovo hišo –, zbrati v eno ‚novo in staro‘, posebej pa poudariti, da sinodalnost ni vezana najprej in predvsem na sinodalne dogodke in procese, temveč predstavlja vir in vrhunec življenja Cerkvé. Zato ne preseneča, da je najbolj primerna paradigma in izraz sinodalnega življenja prav obhajanje evharistije (C 11; KKC §1324), ki občestvo Cerkvé udejanja »po Kristusu, s Kristusom in v Kristusu«. Le na podlagi te prvinske, izvirne občestvenosti je mogoče opredeliti in predpisati sinodalne norme, določila, postopke, kanone.

1. Sinodalnost – razsežnosti in pomen neologizma

Kot že rečeno, je izraz ‚sinodalnost‘ neologizem, ki ga v dokumentih drugega vatikanskega koncila še ne zasledimo. Izpeljan je iz besede sinoda. *Synodos* je grška sestavljenka iz predpone *syn* ‚s‘, skupaj‘ in samostalnika *hodos* ‚pot‘. Dobesedno torej pomeni ‚pot skupaj‘, ‚skupna pot‘. V klasični grščini ima *hodos* še en pomen – *hodos* ni le pot, ampak tudi hišni prag. *Synodos* pomeni torej tudi skupaj prestopiti prag hiše, da bi se srečali, prebivali skupaj. Zato cerkveni očetje izraz uporabljajo v pomenu cerkvenega zbora, zasedanja (Hausman 2010, 197).²

V Svetem pismu izraza *sinoda* kot samostalnika ne najdemo. V Apd 9,7, ko Luka piše o ljudeh, »ki so potovali s« Pavlom v Damask, uporablja deležnik glagola *synodeō* – ‚hoditi z, spremljati‘. V evangeljskem odlomku o poti svete družine v jeruzalemski tempelj na pashalni praznik pa najdemo samostalnik *synodia* – ‚popotna družina‘ (Lk 2,44).

Prve krščanske skupnosti so z izrazom *synodos* označevale liturgične zборе, kar pojem vključuje v pomensko polje, ki se prekriva z izrazoma Cerkev (*ekklēsia*) in občestvo (*koinōnia*). Janez Zlatoust celo trdi: »Sinoda je ime Cerkvé« (*Ekklēsia synodou estin onoma*) (*Exp. in Salmo*, 149, 1 [PG 55, 493]).

Šele v 4. st. Evzebij Cezarejski pojem *synodos* uporablja kot tehnični izraz za zborovanja škofov (*synodoi tōn episkopōn*) (*Hist. Eccl.* 7, 27,2), torej kot sopomenko izraza ‚cerkveni zbor‘ (Seiben 2009, 1186–1187). V takem pomenu besedo sinoda najdemo še v dokumentih drugega vatikanskega koncila, kjer je uporabljena 136-krat – in sicer kot sinonim za izraz koncil, ki je uporabljen 45-krat. Podobno sliko vidimo tudi v obeh zakonikih cerkvenega prava – zahodnem in vzhodnem.

² G. Lampe navaja, da veliko patrističnih besedil odraža ta dva pomena besede *synodos*: hoditi skupaj in zbirati se, zasedati (1968, 1334–1335).

2. Trinitarni temelj teologije in duhovnosti občestva

Teologija občestva je obzorje velikih trditev drugega vatikanskega koncila (Tillard 1989, 5) – utemeljena je na spoznanju, da Cerkev izvira iz življenja, polnosti in občestva v Sveti Trojici. Je namreč *plebs adunata de Trinitate* (C 2–4; CS 2–4). Cerkev je deležna življenja občestva Svete Trojice v Kristusu in v moči Svetega Duha – in je poklicana to občestvo razširiti na vse ljudi. Vir, oblika in namen sinodalnosti je prav v »daru občestvenosti in v prizadevanju zanjo« (MTK 2018, 43). Glavni spodbujevalec in ustvarjalec občestvenosti v Cerkvi je Sveti Duh. Ta je namreč v Trojici vez ljubezni (*nexus amoris*), ki to ljubezen posreduje tudi Cerkvi.

V tem smislu smemo trditi, da sinodalnost Troedinega Boga odraža in k njemu usmerja – s svojim udejanjanjem razodeva notranje bistvo Boga in vodi k njemu. R. Repole (2019, 56) prodorno razmišlja:

»Cerkvena oblika je temeljna za posredovanje tega, kakšen je Bog, ki ga oznanja, s svojim življenjem. Sinodalnost izraža v življenju same Cerkve istovetnost Boga, ki jo gradi in ki ga je poklicana oznanjati /.../ sinodalnost je temeljna, bistvena razsežnost Cerkve, ne zgolj in ne toliko iz instrumentalnih vzrokov (da bi bilo oznanjevanje bolj učinkovito), ampak zato, ker življenje in pričevanje Cerkve ne moreta ne ustrezati temu, kar Cerkev oznanja.«

Avtor upravičeno opozarja, da je prav izražanje občestvenosti, ki je odsev skupnosti v Sveti Trojici, pristna značilnost in kriterij resnične sinodalnosti. Zgodovina priča, da je bilo veliko sinod in koncilov, ki so bili vse prej kot izraz občestvenosti. Podobna nevarnost je prisotna vedno, zato je za sinodalnost bistvenega pomena presegati zgolj formalne vidike – in skrbeti, da bi struktura sinodalnega procesa in dogodkov bila v prvi vrsti sredstvo globokega osebnega poslušanja Svetega Duha in tega, kar udeležencem sinodalnega procesa Duh govori. Za to je smiselno načrtno gojiti ‚sinodalno kulturo‘, ki vključuje vero, da je vsak ud Cerkve poleg istega dostojanstva, prejetega pri krstu, prejel tudi posebno karizmo. Prav posamezne karizme, ki so dar Duha posamezniku za blagor skupnosti, vernike med seboj povezujejo v eno Kristusovo Telo (C 4).

Že v novozavezni teologiji – predvsem v Pavlovih pismih – je očitno, da se Kristusovo Telo rojeva iz evharistije, pri kateri so verniki zbrani po »milosti Jezusa Kristusa, ljubezni Boga Očeta in v občestvu Svetega Duha« (2 Kor 13,13). Zato ne preseneča dejstvo, da je središčni in prvenstveni kraj udejanjanja sinodalnosti sveta maša – ne sama po sebi, ampak preko »polne, zavestne in dejavne udeležbe« slehernega pri evharistični daritvi (MTK 2018, 47). Pri evharistiji je po delovanju Svetega Duha v Cerkvi najbolj navzoč vstali Kristus, ki po eni strani omogoča razbiranje načina in konkretnih korakov za uresničevanje poslanstva Cerkve – po drugi pa vodi k soglasju, ki je obenem znamenje in sad Duha v Kristusu (Ruggieri 2017, 71–91). Središčnost in prvenstvenost evharistične daritve za sinodalnost poudarja tudi terminologija – sinodo obhajamo, kot obhajamo sveto mašo. Tudi „Ordo ad Synodum“ predpisuje, da je treba sinodalni dogodek začeti z obhajanjem evharistije in intro-

nizacijo evangelija. Na tak način poudarja, da je sinoda cerkveni zbor, ki gradi občestvenost preko poslušanja Božje besede in njenega razbiranja, razlikovanja v luči Kristusove velikonočne skrivnosti.

Dokument MTK „Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve“ predstavlja evharistično strukturo sinodalnosti oz. občestvenosti Cerkve v točki 109. V njej zavzema prvenstveno mesto prav Sveta Trojica. Občestvo Cerkve ni rezultat dogovora, naše dobre volje, našega napora, ampak je milosten dar – kot je dar tudi sprava z Bogom in brati, ki je pogoj občestva. To se udejanja s poslušanjem Božje besede in deleženjem Kristusovega telesa. Latinski izraz *communio* pomeni tako obhajilo kot občestvo – in to razsežnost milosti, kot piše sv. Avguštin, nazorno poudarja:

»Vi ste Kristusovo telo in njegovi udje.« (1 Kor 10,17) Če ste torej udje in Kristusovo telo, je na Gospodovi mizi vaša sveta skrivnost: prejimate to, kar ste. Temu, kar ste, odgovarjate: ›Amen‹ in z vašim odgovorom to podpisujete. Namreč, rečeno ti je: ›Kristusovo telo‹ in ti odgovarjaš: ›Amen‹. Bodi Kristusovo telo, da bo tvoj ›amen‹ resničen.« (*Sermo* 272, 1 [PL 38, 1247])

Zgolj takšna zasidranost in odprtost Božji milosti je lahko poroštvo razločevanja poslanstva v Svetem Duhu. Seveda pa evharistična razsežnost sinodalnosti še ne pomeni, da je dovolj obhajati sveto mašo pred začetkom sinodalnega procesa – da je to samo po sebi poroštvo njegove pristnosti. Evharistija, ki je vir in vrhunec krščanskega življenja (C 11) – središče, globina in obseg življenja –, naj bi prežela bivanje posameznika in skupnosti, miselnost, odločitve, ravnanje ter jih naredila ‚občestvene‘.

3. Potujoča Cerkev

Božje ljudstvo, ki je skupaj na poti, ki živi sinodalno, je usmerjeno h Kristusu, ki je Pot (Jn 14,6). Bog v Kristusu ni ‚nad‘ Božjim ljudstvom, ampak sredi njega (Mt 18,20; 28,20). Sinodalna Cerkev je – če uporabimo besede Tertulijana – *representatio Christi* (*Adv. Marc.* I, 14 [CCSL 1, 455]): podoba in zakrament Kristusa in hkrati njegovo ponavzjočenje v Svetem Duhu. To rojeva sozvočje in soglasje med posameznimi udi Cerkve – kar ne pomeni sprejetja določene formule ali operative odločitve, ampak je predvsem *concordantia oppositorum*, enost svobodnih subjektov glede določenega vprašanja (Ruggeri 2017, 73–88). Ta vidik sinodalnosti bi lahko imenovali centripetalni, saj Cerkev vedno znova usmerja k njenemu središču – Kristusu.

Sinodalnost pa ima tudi centrifugalni vidik: izraža potujoči, romarski značaj Cerkve, ki stopa po Kristusovih stopinjah in ga želi oznaniti do konca zemlje – in to delati do konca časov, ko bo vse človeštvo zbrano v Njem. Cerkev je torej sinodalna, če posnema Kristusa, mu služi in ga oznanja vsem ljudem v spoštovanju njihovih osebnih karizem, in ne v njihovem izničenju, kot se dogaja v primeru klerikalizacije laikov in sekularizacije duhovščine, na kar opozarja dokument MTK (2018, 104). Za

to pa niso pomembna samo konkretna dejanja, ampak še prej vsestransko osebno dozorevanje, ki predpostavlja proces, razvoj, pot – da bi prišli do istega čutenja in razumevanja v Kristusu (Flp 2,5; Rim 12,2; 1 Kor 2,16) v skladu z osebno karizmo.

Sinodalno torej ni zgolj čutenje, niso le želje ‚hoditi skupaj‘ – potreben je tudi sinodalni način razmišljanja. Tega lahko označimo kot mišljenje, ki je ukoreninjeno v ‚dogodku Kristus‘ in ki se v zgodovini nadaljuje po delovanju Svetega Duha. Že papež Janez Pavel II. je v apostolskem pismu ‚Ob začetku novega tisočletja‘ poudaril, da mora biti Cerkev »hiša in šola občestva« (št. 43). Pristne sinodalnosti torej ni, če ni iskanja skupnosti, občestva v ponižnosti in pokorščini Kristusu in tudi drug drugemu – za kar je potrebno notranje prečiščenje. Dokument ‚Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve‘ tako prepoznava pristnega duha sinodalnosti v himni iz Pavlovega Pisma Filipljanom: »*Phronēsis* (mišljenje) učencev mora biti tisto, ki ga prejemajo od Očeta zaradi zasidranosti v Kristusu. *Kenosis* (izničenje) Kristusa (Flp 2,7-10) je radikalna oblika njegove pokorščine Očetu, za učence pa je poklicanost čutiti, razmišljati in razločevati v ponižnosti Božjo voljo v hoji za Učiteljem in Gospodom.« (MTK 2018, 112) Papež Frančišek to imenuje »odnosni pogled na svet, ki postaja skupno spoznanje, vizija v viziji bližnjega in skupna vizija vseh stvari« (LF 27). V prvem primeru ‚jaz‘ gleda ‚tretjega‘, torej realnost; s pogledom ‚ti‘ v drugem pa dva, ki sta se predhodno ‚sporazumela‘, gledata v isto smer (Clemenzia 2019, 114).

Papež Frančišek (2021) je v svojem razmišljanju pred začetkom sinodalnega procesa 9. oktobra lani opozoril na tri nevarnosti, ki se jih moramo zavedati – in se jim izogibati –, da bi bila namen sinodalnega procesa in njegovo izvajanje res prava in učinkovita: formalizem, intelektualizem in imobilnost. V primežu formalizma se Cerkev znajde tedaj, ko je sinoda nekakšen izredni izreden, vendar samo na zunaj – ne pa dejanski proces razločevanja, kako naj Cerkev z Božjim delovanjem v svetu bolj sodeluje. V intelektualizmu bi se sinoda izrodila, če bi sinodalni proces postal zadeva študijske skupine, ki bi o problemih Cerkve in sveta razglabljala sicer zelo kompetentno, vendar abstraktno. Tretja nevarnost je vztrajanje pri tradiciji: bolj varno je ostajati pri starem in utečenem, ne spreminjati ničesar. Takšna drža je nevarna zato, ker pomeni ne jemati resno v pretres znamenj časa, v katerem živimo – ker ne dopušča prenove mišljenja, drž, prakse in cerkvenih struktur.

4. Hierarhični in karizmatični darovi

Danes se v teološki literaturi široko uporablja formula Legranda (2007, 72), da je za sinodalnost bistvena soodvisnost odgovornosti in posredovanja hkrati ‚vseh‘ (to je celotnega Božjega ljudstva), ‚nekaterih‘ (škofov vesoljne Cerkve ali duhovnikov v krajevni Cerkvi) udov Božjega ljudstva in pa ‚enega‘ (svetega očeta v vesoljni Cerkvi oz. škofa v krajevni). »Sinodalna Cerkev je Cerkev, ki podpira soudeležbo in soodgovornost. V uresničevanju sinodalnosti je poklicana k temu, da – v moči oblasti, ki jo je Kristus podelil zboru škofov s papežem na čelu – najde načine sodelovanja *vseh*, v skladu s poklicanostjo posameznika.« (MTK 2018, 67)

Tema od blizu zadeva hierarhične in karizmatične darove krščenih (Kongregacija za nauk vere 2017), o katerih govori že apostol Pavel, in sicer v poglavjih, kjer razvija temo Cerkve kot Kristusovega telesa: 1 Kor 12,12-17; Rim 12,4-5 in Ef 4,4.³ Z njo Pavel izraža tako edinost Cerkve (eno telo) kot različnost njenih udov, ki so ukoreninjeni v umrlem in vstalem Kristusu. Formula »*en Christō / en Kyriō*« – »v Kristusu / v Gospodu« (1 Kor 15,45) – je v *Coropus Paulinum* pogosta. Včlenitev v Kristusa se zgodi pri krstu (1 Kor 12,13; Gal 3,27) in po evharistiji (1 Kor 10,16-17), torej po Svetem Duhu, po milosti. Od tod sledi, da sta za življenje Cerkve solidarnost in služenje bistvenega pomena. Vsi udje so namreč potrebni in pomembni, vsi imajo enako dostojanstvo, a tudi odgovornost za skupnost. Barbaglio (2007, 37) govori o dvojni dinamiki sinodalnosti – vertikalni in horizontalni – pri Pavlu: »Ker so po milosti verniki deležni istega izkustva Kristusa, so priobčeni drug drugemu, z drugimi besedami – občestvo med njimi je posledica občestva s Kristusom, ki jim je skupno. Njihova povezanost s Kristusom je temeljni razlog njihove povezanosti med seboj.«

Izraz karizma (izpeljanka iz grške besede *charis* – ,milost, zastonjski dar ljubezni') priča, da je sleherni duhovni dar zastonjska pobuda Boga. Še več – ker gre za nezaslужen dar, se ne more nihče ponašati niti s svojo osebno karizmo niti s tem, da ima vse karizme, kot tudi nihče ne more trditi, da je brez karizme. Nasprotno, vsakomur je dana ena od karizem – ne zanj osebno, ampak najprej za to, da bi z njo služil skupnosti, Cerkvi s ponižnostjo (*tapeinophrosynē*), krotkostjo (*praytē*), s potrpežljivostjo in prenašanjem drugih (Ef 4,2-3): tako se posameznik upodablja Kristusu. Duhovni darovi so namreč darovani »po meri Kristusovega daru« (Ef 4,7).⁴ Pavlov nauk je za sinodalnost bistvenega pomena, saj priča, da se nasprotja in trenja med posameznimi udi Cerkve ne morejo reševati z medsebojnim soočanjem – njegov rezultat je običajno premoč nekaterih in frustracija drugih –, ampak le na podlagi odnosa s Kristusom (Pitta 2009, 426).

Če Pavlov nauk o karizmah prenesemo na raven sinodalnosti, je treba poudariti dva vidika: soudeleženos vseh udov Cerkve v sinodalnem procesu (tudi soodgovornost zanj) in pa vodstveno vlogo pastirjev, tj. škofov, ki ni delegirana, ampak božjepravna – njen namen je ohranjati enotnost v Cerkvi.

³ Apostol uporablja podobo, ki je bila v antičnem svetu znana za izražanje edinosti v socio-političnem smislu (prim. Platon, *Resp.* 370 A-B; Aristotel, *Politica* V, 462d; Tit Livij, *Ab Urbe Condita* 2, 32,7–12; Seneka, *De ira* 2, 31,7) in v smislu organskosti vesolja.

⁴ Zanimivo je, da sta v najdaljšem seznamu (1 Kor 12, 8-10), s katerim hoče apostol predstaviti bogastvo darov, danih skupnosti, na prvem mestu modrost in spoznanje, ki sta vezana na besedo – torej na učiteljsko službo (Collins 1999, 451) oz. na to, kar gradi skupnost Cerkve. V nadaljevanju v vv. 28-30 pa Pavel navaja darove, ki dajejo Cerkvi organsko strukturo. Tudi tukaj so na prvem mestu tisti, ki imajo vodstveno in učiteljsko službo – apostoli, preroki in učitelji –, ki služijo rasti Besede (Fabris 1999, 169–175). V Rim 12,6b-8 je na prvem mestu preroštvo, sledita mu služenje – pri Pavlu sinonim za pridiganje (Pitta 2009, 430) – in poučevanje. Podobno podobo vidimo v Ef 4,11, kjer so na prvem mestu zopet apostoli, to je priče vstalega Gospoda ali izvorni služabniki, sledijo preroki ali ustanovitelji posameznih skupnosti in evangelisti, pastirji in učitelji (Romanello 2003, 153–154). Kljub temu pa za Pavla apostoli niso več kot drugi udje Cerkve, temveč služabniki, delavci, pomočniki (Fabris 1999, 169–175). To je najbolj očitno vidno v temeljnem kriteriju pristnosti sleherne karizme: ljubezni (1 Kor 12,31). »Nikomur ne bodite nič dolžni, razen da se med seboj ljubite. Kdor namreč bližnjega ljubi, je postavlo spolnil.« (Rim 13,8)

Vidik soudeležnosti in soodgovornosti je tesno povezan tudi z vprašanjem izbire udeležencev sinodalnega procesa, ki naj ne bi bili določeni po človeških merilih – ampak naj bi bili izbrani tisti, ki so sposobni skupaj poslušati, »kaj Duh govori Cerкви po Božji besedi, ki odmeva v našem času, in z očmi vere razlagati znamenja časa« (MTK 2018, 68). Čeprav je treba apostolskost Cerkv vedno zagotoviti, pa so udeleženci sinode oz. sinodalnega procesa lahko izbrani na različne načine in v različnem številu – glede na poklicno izobrazbo in izvedenost posameznika za posamezno temo, o kateri Cerkev v sinodalnem postopku razmišlja na različnih ravneh. Repole (2019, 60) zato piše:

»Dejstvo, da obstajajo različni sinodalni dogodki, tudi zaradi tematik, ki jih v različnih časih obravnavajo, je potrebno posledično vsakič posebej določiti, kateri kristjani imajo večjo avtoriteto zaradi večje kompetentnosti glede obravnavanih tem. Očitno je, da kompetentnost ni vezana samo na zakrament svetega reda, ampak tudi na karizmo, ki jo je posameznik prejel in razvil tekom svojega krščanskega življenja.«

Izbira udeležencev je povezana tudi z nujnostjo *posvetovanja* škofov z udi Cerkv oz. z laiki. Posvetovanje je bistvenega pomena za to, da se sinodalni zbor ne bi razdelil na manjšino in večino, temveč bi bilo mogoče v rodovitnem dialogu priti do čim večjega soglasja. To je sad navzočnosti vstalega Gospoda v moči Svetega Duha, ki deluje v vseh – in ne le v nekaterih. Čeprav razlikujemo med zgolj posvetovalnim glasom (*votum tantum consultivum*), ki pripada laikom, in odločujočim glasom (*votum deliberativum*), ki ga imajo pastirji, slednji mnenj vernikov ne smejo podcenjevati. Dokument MTK poudarja, da posvetovalnega glasu v Cerкви ne gre izenačevati s pomenom, ki ga ima v civilnem pravu. Ne gre preprosto za glasovanje, kjer prevlada večina, kot v parlamentarizmu, temveč za poslušanje ‚željá (vota)‘ Božjega ljudstva (2018, 68) – saj je lahko tudi razumevanje manjšine za posamezne odločitve odločujoče.

Dokument MTK opozarja tudi na razliko »med postopkom oblikovanja določene odločitve (*decision-making*), ki poteka v skupnem razpoznavanju, posvetovanju in sodelovanju, ter med sprejemanjem pastoralne odločitve (*decision-taking*); to pa je v pristojnosti škofa, ki je porok apostolstva in katolištva« (69) – vendar ne izključno, saj ZCP predvideva, da smejo pastirji v posebnih primerih ukrepati šele potem, ko so po poti, ki jo določa kanonsko pravo, pridobili različna mnenja.⁵ Nujnost posvetovanja škofov z duhovniki in laiki torej ne izvira iz pomanjkanja kompetenc, temveč »iz zavedanja, da mora odločitev izhajati iz poslušanja Božjega ljudstva in mora biti prevedena v dejanje resničnega ‚soglasja‘ (*con-sentire*),⁶ ki izraža učljivost celotne skupnosti delovanju Svetega Duha« (Girauda 2019, 62).

⁵ ZCP določa naslednje: kadar predstojnik potrebuje privolitev ali nasvet kakega zbora (*collegium*) ali skupine oseb (*coetus*), mora sklicati zbor ali skupino ali ju povprašati za mnenje v skladu z zakonom (kan. 127, § 1; kan. 166; kan. 166–173). Da so dejanja veljavna, mora pridobiti mnenje vseh (kan. 127, § 2).

⁶ Glagol *con-sentire*, ki pomeni ‚prepoznati, soglašati z‘ – podobno kot samostalnik *consenso* (‚soglasje‘) –, je sestavljena iz predpone *con-* ‚s‘, skupaj‘ in glagola *sentire* (‚slišati, poslušati‘). Soglasje je torej rezultat skupnega poslušanja.

Glede vodstvene vloge oz. hierarhičnih karizem pa velja poudariti, da kanonsko pravo še vedno vztraja, da se lahko sinodalni proces uresničuje le znotraj hierarhično strukturirane skupnosti vernikov, na čelu katere je na krajevni ravni škof, na vesoljni pa sveti oče. Takšna struktura, če je le pravilno razumljena, ne pomeni razdeljenosti skupnosti⁷ – pastirji so namreč v imenu edinega Pastirja poklicani delovati v dobro občestva in za njegovo rast (C 27). V teološki literaturi se vsekakor pojavlja vprašanje, kako globlje razumeti načelo rimskega prava, ki ga je privzela tudi Cerkev: »Quod omnes tangit, ab omnibus tractari et approbari debet« (Congar 1958, 210–259) – še posebej glede na dejstvo, na katero opozarja že CS 43, da pastirji v vseh stvareh niso in ne morejo biti izvedeni do te mere, da bi imeli izdelane odgovore na vsa vprašanja in probleme, ki se pojavljajo v konkretnem zgodovinskem trenutku.

5. Razločevanje

Za sinodalni proces je zelo pomembno občestveno razločevanje. Namen sinodalnega razločevanja je poslušanje Božjega glasu in hkrati skupaj z Bogom poslušanje krika Božjega ljudstva – torej kontemplacija Boga in njegovega delovanja v zgodovini in kontemplacija Božjega ljudstva (EG 154).

V sinodalnem razločevanju igra poleg upoštevanja drugih objektivnih kriterijev (Božja beseda, živo izročilo Cerkve, karizme, *recta ratio*, modrost, ki izvira iz zakladnice posameznih kultur, razvoj cerkvene zavesti) odločilno vlogo čut vere pri vernikih (*sensus fidei fidelium*). Njegov svetopisemski temelj lahko najdemo v 1 Jn 2,27. Gre za maziljenje, ki so ga verujoči prejeli pri krstu. C 12 ga opredeljuje kot intuitivno razumevanje vprašanj, ki zadevajo vero in moralo, kar Božje ljudstvo dela nezmotljivo *in credendo*. Čut vere je v sinodalnem procesu tako pomemben zato, ker je na njem utemeljena nujnost poslušanja hierarhije Božjega ljudstva in posvetovanja z njim, ko gre za odločitve v Cerkvi (Francišek 2013, 119).

Seveda se v zvezi s tem samo po sebi postavlja vprašanje, kako se danes, v razkristjanjenem svetu, *sensus fidei fidelium* izraža: koga in v kolikšni meri je treba poslušati, še posebej ker je sinodalnost lahko hitro razumljena kot svojevrsten parlamentarizem, kjer lahko sleherni izrazi svoje interese in zahteve, ki niso vedno v skladu s cerkvenim izročilom ali s kanonskim pravom – ali pa so brez teološke podlage. Ta vprašanja in probleme, ki so povezani z njimi, nazorno predstavlja dokument MTK „Sensus fidei v življenju Cerkve“ (2014), ki pojasnjuje najpomembnejše držbe, ki so pogoj za rodovitno in dejavno udeleženo vernika v čustvu vere vernih (čl. 88–105). Besedilo poudarja medsebojno prepletenost teh držb in nezadostnost le ene ali druge. Ker so te držbe bistvene tudi za resnično sinodalnost, jih tukaj povzemamo.

⁷ Od druge polovice 16. stol. pa do drugega vatikanskega koncila je bila taka ločenost pravilo, saj je bila Cerkev opredeljena kot *societas perfecta et inaequalium*. Zgovorna je npr. trditev dekreta Svetega uficija *Lamentabili* (1907): »In definiendis veritatibus ita collaborant discens et docens Ecclesia, ut docenti Ecclesiae nihil supersit, nisi communes discentis opiniones.« (Denzinger, tč. 3406)

Najpomembnejša je gotovo aktivna udeležnost v življenju Cerkve: redno molitveno življenje vernikov in še posebej udeležba pri evharistiji in zakramentu sprave, soglasje z naukom Cerkve glede vprašanj vere in morale, želja izpolnjevati zapovedi, prepoznanje in udejanjanje duhovnih darov in karizem, ki jih je posameznik prejel za dobro skupnosti, ter pogum za bratsko opominjanje in sprejemanje opominov (št. 89). Z eno besedo bi to držo lahko povzeli z besedami *sentire cum Ecclesia*. Ne gre za abstrakten pojem, ampak za resnično doživljanje, da smo bratje in sestre v Kristusu – za medsebojno skrb in željo graditi občestvo Cerkve ter po svojih močeh prispevati za skupno dobro tudi izven nje.

Tej temeljni drži sledijo še poslušanje in premišljevanje Božje besede, posebej v času bogoslužja, ter odgovor srca nanjo – vera, ki se v luči razuma vedno znova prenavlja (prim. Rim 12,2); poslušanje in sprejemanje učiteljstva Cerkve; svetost življenja, izražena v ponižnosti, svobodi in veselju, h katerim so poklicani vsi krščeni (C 5). Brez teh drž udeleženci sinodalnega procesa težko slišijo to, kar Duh Cerkvi v določenem času resnično govori (Raz 2,7) – predlogi in rešitve pa so zato lahko zgolj formalni, brez duhovne ustvarjalnosti, ki je lastna Svetemu Duhu in tistim, ki se mu dajo v slehernem času voditi.

6. Sinodalnost na ravni krajevne Cerkve

Ker je sinodalnost več kot le zbornost škofov, zbranih skupaj s Petrom in pod Petrom (*cum Petro et sub Petro*), preko katere se skrivnostno uresničuje občestvo med vsemi Cerkvami, se primarno udejanja v krajevnih Cerkvah (Borras 2014, 647). Škofovska zbornost, ki ne bi bila ukoreninjena v konkretnih Cerkvah in v skupni poti verujočih, ki jih sestavljajo, torej v sinodalnosti na krajevni ravni, bi bila zgolj abstraktna – saj ne bi upoštevala konkretnega življenja Božjega ljudstva. Znotraj krajevnih Cerkva se sinodalnost udejanja na ravni duhovniškega zbora posamezne škofije in pa znotraj sinodalnih struktur, ki vključujejo tudi laike.

Najbolj slovesen sinodalni dogodek v krajevni Cerkvi je škofijski cerkveni zbor ali sinoda. Gre za nekakšen ‚milostni dogodek‘ pod vodstvom škofa, sklican v ime nu Kristusa, da bi Cerkev skupaj preudarjala, kako odgovarjati na pastoralne izzive in uresničevati poslanstvo Cerkve. V prvih stoletjih so bile škofijske sinode pogoste. Nicejski cerkveni zbor (325) je od škofov zahteval, naj jih sklicujejo dvakrat na leto. Kasneje so postajale vse redkejše – in že v srednjem veku marsikje bolj kot ne izjemni dogodki. Čeprav se skozi zgodovino pojavljajo različni poskusi poživljanja sinodalne prakse na regionalni in škofijski ravni, kot npr. v stolnih kapitljih in organizaciji življenja uboštenih redov, pobud posameznih škofov po tridentinskem koncilu (sv. Karel Boromejski in sv. Turibij Mongroveški) – ter od druge polovice 19. st. z ustanavljanjem škofovskih konferenc in po drugem vatikanskem koncilu tudi sklicem škofijskih sinod v nekaterih krajevnih Cerkvah –, pa vse do danes ta praksa ni niti ustaljena niti široko sprejeta. Morda zaradi močne klerikalizacije Cerkve, morda pa tudi zaradi negativnih izkušenj sinodalnih zborov, ki so posledica pomanjkljive formacije udeležencev.

Poleg škofijske sinode v krajevnih Cerkvah obstajajo tudi stalni sinodalni organi: škofijska kurija, zbor svetovalcev, kapitelj kanonikov, gospodarski svet, duhovniški svet in škofijski pastoralni svet (Š 27). Dokument MTK o sinodalnosti prav v slednjem vidi »najustreznejšo stalno strukturo za uresničevanje sinodalnosti v krajevni Cerkvi« (2018, 81), in sicer zaradi njegove narave oz. sestave (vanj so vključeni duhovniki, redovniki in laiki – člani cerkvenih gibanj in strokovnjaki z različnih področij), pogostosti srečanj, načina delovanja ter ciljev in vprašanj, ki jih obravnava. To prepričanje je svojevrsten odmev na besede papeža Frančiška (2013) ob začetku papeževanja: »Pastoralni sveti so zelo pomembni! Škof ne more voditi škofije brez škofijskega pastoralnega sveta!«

Navodilo Kongregacije za duhovščino „Pastoralno spreobrnjenje župnijske skupnosti v službi misijonskega poslanstva Cerkve“ predvideva poleg župnijskega gospodarskega sveta tudi obvezen obstoj župnijskega pastoralnega sveta, ki ga veljavni Zakonik cerkvenega prava le priporoča (kan. 536, § 1) – to je možnost za aktivno vključevanje laikov v načrtovanje in izvajanje pastoralne dejavnosti v župniji. Omenjeni dokument vidi teološki temelj pastoralnega sveta v dejstvu, da je Cerkev Kristusovo Telo, iz katerega se rojeva duhovnost občestva:

»V krščanski skupnosti namreč različnost karizem in služb, ki izhaja iz utelešenja v Kristusa in iz daru Svetega Duha, ne more biti nikoli tako enovita, da bi postala »uniformiranost, obveznost, da bi počeli vse skupaj in enako ter mislili vsi vedno na enak način«. ⁸ Nasprotno, v moči krstnega duhovništva je vsak vernik določen za graditelja vsega Telesa, hkrati pa vse Božje ljudstvo v medsebojni soodgovornosti udov deleži pri poslanstvu Cerkve, to se pravi, da razločuje v zgodovini znamenja Božje navzočnosti in postaja priča njegovega kraljestva.« (109)

Župnijski pastoralni svet torej ni zgolj neka formalna struktura, ampak dejavnik razločevanja – namenjen temu, da bi župnijska skupnost konkretno rasla v duhu Evangelija, predstavlja poseben kraj, kjer lahko verniki izražajo konkretne predloge za blagor celotne skupnosti, torej tako pastirjev kot drugih vernikov (ZCP, kan. 536, § 2).

7. Zaključek

Sinodalni proces je uspešen, če pripelje do odločitev. Latinska beseda *decidere* (od *de-caedere* – ‚odrezati od‘) pomeni dobesedno ‚oddeliti‘, izbrati določeno stvar in se odreči vsem drugim. Sinodalne odločitve naj bi bile sprejete v moči vstalega Kristusa, ki želi »vse pritegniti k sebi« (Jn 12,32), zbrati razkropljene Božje otroke v eno – z avtoriteto Gospoda, ki je za nas dal svoje življenje, in ne z avtoritarizmom, torej s soglasjem vernih. Razločevanje, ki ne bi pripeljalo do odločitve, v kateri se lahko prepozna prav vsak, nima nobenega smisla. Bilo bi

⁸ Papež Frančišek. Homilija pri maši na binkošti (4. junija 2017), v: AAS 109 (2017), 711.

kot pot, ki ne pripelje do cilja in na katero se podajo le redki. V zgodovini poznamo sinode, katerih odločitve niso ostale le neuresničene, ampak tudi nesprejete – ker niso bile odgovor na znamenja časov. Zato sta sprejem, recepcija nad vse pomembna – sta kot lakmusov papir pristinosti, aktualnosti in primernosti odločitev; pomenita preverjanje, verifikacijo (latinsko *verum facere*). Sinodalni proces je uspešen, če doseže trojno soglasje: z živim izročilom Cerkve, z udeleženci procesa in z Božjim ljudstvom, ki sinodalne sklepe sprejme in uresničuje.

Kratice

- C** – *Koncilski odloki* 1980 [Dogmatična konstitucija o Cerkvi (1964)].
CCSL – Corpus Christianorum Series Latina.
CS – *Koncilski odloki* 1980 [Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu (1965)].
EG – Frančišek 2014 [Evangelii gaudium].
KKC – Katekizem Katoliške Cerkve 2008.
LF – Frančišek 2013b [Lumen fidei].
MTK – Mednarodna teološka komisija.
PG – Migne 1857–1866 [Patrologia Graeca].
PL – Migne 1844–1864 [Patrologia Latina].
Š – *Koncilski odloki* 1980 [Odlok o pastirski službi škofov v Cerkvi (1965)].
ZCP – Zakonik Cerkvenega prava 1983.

Reference

- Barbaglio, Giuseppe.** 2007. La fede cristiana, In-Sein mistico e Mit-Sein sociale: la prospettiva ecclesiologicala di Paolo. V: Associazione teologica italiana, *Chiesa e sinodalità: Coscienza, forme, processi*, 31–66. Milano: Glossa.
- Borras, Alphonse.** 2014. Trois expressions de la synodalité depuis Vatican II. *Ephemerides Theologicae Louvanienses* 90:643–666.
- Clemenza, Alessandro.** 2019. Sinodalità e discernimento comunitario. V: Piero Coda in Roberto Repole, ur. *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa. Commento a più voci al Documento della Commissione teologica internazionale*, 107–115. Bologna: EDB.
- Collins, Raymond F.** 1999. *First Corinthians*. Collegeville, MN: Liturgical Press.
- . 2018. Sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- Congar, Yves.** 1958. »Quod omnes tangit, ab omnibus tractari et approbari debet«. *Revue historique de droit français et étranger* 36:210–259.
- Frančišek.** 2013a. Discorso del Santo Padre Francesco. Incontro con il clero, persone di vita consacrata e membri di consigli pastorali in Cattedrale di San Rufino ad Assisi. 4. 10. https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2013/october/documents/papa-francesco_20131004_clero-assisi.html (pridobljeno 12. 5. 2022).
- . 2013b. Luč vere. Cerkveni dokumenti 138. Ljubljana: Družina.
- . 2014. Veselje evangelija. Cerkveni dokumenti 140. Ljubljana: Družina.
- . 2015. Discorso in occasione della commemorazione del 50° anniversario dell'istituzione del Sinodo dei vescovi. 17. 10. *Acta Apostolicae Sedis* 107:1138–1144.
- . 2021. Discorso in occasione del Momento di Riflessione per l'inizio del Percorso Sinodale. 9. 10. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2021/10/09/0648/01384.html> (pridobljeno 12. 5. 2022).
- Giraud, Alessandro.** 2019. Strutture ed eventi sinodali: una lettura canonistica. V: Piero Coda in Roberto Repole, ur. *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, 61–70. Bologna: Edizioni Dehoniane Bologna.

- Hausman, Nöelle.** 2010. *Délibérer en synode des évêques?* V: Alphonse Borras, ur. *Délibérer en Église*, 185–197. Bruselj: Lessius.
- Katekizem Katoliške Cerkve.** 2008. Ljubljana: Družina.
- Koncilski odloki: konstitucije, odloki, izjave, poslanice Drugega vatikanskega cerkvenega zbora (1962–1965).** 1980. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat v Ljubljani.
- Kongregacija za nauk vere.** 2017. Cerkev se pomlaja. Ljubljana: Družina.
- Lampe, Geoffrey William Hugo.** 1968. *A Patristic Greek Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.
- Legrand, Herve.** 2007. La sinodalità al Vaticano II e dopo il Vaticano II: Un'indagine e una riflessione teologica e istituzionale. V: Associazione teologica italiana. *Chiesa e sinodalità: Coscienza, forme, processi*, 67–108. Milano: Glossa.
- Mednarodna teološka komisija.** 2014. *Sensus fidei nella vita della Chiesa*. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- . 2018. *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*. Vatikan: Libreria Editrice Vaticana.
- Migne, Jacques Paul, ur.** 1844–1864. *Patrologiae cursus completus: Series Latina*. Pariz: Apud Garnier.
- . 1857–1866. *Patrologiae cursus completus: Series Graeca*. Pariz: Apud Garnier.
- Pitta, Antonio.** 2009. *Per me vivere è Cristo: Itinerario spirituale con san Paolo*. Milano: Edizioni san Paolo.
- Repole, Roberto.** Verso una teologia della sinodalità: Alcune considerazioni di fondo in relazione al secondo capitolo del Documento. V: Piero Coda in Roberto Repole, ur. *La sinodalità nella vita e nella missione della Chiesa*, 49–60. Bologna: Edizioni Dehoniane Bologna.
- Romanello, Stefano.** 2003. *La lettera agli Efesini: Nuova versione, introduzione e commento*. Milano: Edizioni san Paolo.
- Ruggieri, Giuseppe.** 2017. *La Chiesa sinodale*. Bari: Laterza.
- Sieben, Hermann Joseph.** 2009. Synode: I. Historisch-theologisch. V: W. Kasper et alii. *Lexikon für Theologie und Kirche*. Zv. 9, 1186–1187. Freiburg im Breisgau: Herder.
- Tillard, Jean-Marie.** 1989. *Chiesa di Chiesa: L'ecclesiologia di comunione*. Brescia: Queriniana.
- Zakonik cerkvenega prava.** 1983. Ljubljana: Nadškofijski ordinariat.